

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ В. Н. КАРАЗІНА

КАРПЕНКО ОКСАНА ІВАНІВНА

УДК 347.122:[338.46:004.738.5]

ІНТЕРНЕТ-ПОСЛУГА ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Спеціальність 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право;
міжнародне приватне право

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник

доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України
Стефанчук Руслан Олексійович,
Національна академія прокуратури України,
проректор з наукової роботи

Офіційні опоненти:

доктор юридичних наук, професор,
Сліпченко Святослав Олександрович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
професор кафедри охорони інтелектуальної
власності, цивільно-правових дисциплін

кандидат юридичних наук,
Зайцева-Калаур Інна В'ячеславівна,
Тернопільський національний економічний
університет, доцент кафедри фінансово-
економічної безпеки та інтелектуальної
власності

Захист відбудеться «21» грудня 2015 р. о 13-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.051.28 у Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 6, ауд.431.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий «20» листопада 2015 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Ю. П. Янович

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У життєдіяльнісному просторі, який інтенсивно оновлюється, з'являються цілі низки нових послуг, що задовольняють урізноманітнені зростаючі людські потреби. Все частіше ці послуги пов'язані з використанням мережі Інтернет, тож все нагальнішою стає потреба віднайти відповідні правові форми для регулювання правовідносин, які виникають з приводу надання та отримання Інтернет-послуг. Відсутність усебічного ефективного регулювання цих відносин хоча, з одного боку, і забезпечує певну свободу здійснення підприємницької діяльності в цій сфері, та з іншого – ускладнює процес не тільки забезпечення захисту прав споживачів, а й базових прав та свобод людини і громадянина. Недостатність в Україні спеціальних нормативно-правових актів, які регулюють відносини щодо використання мережі Інтернет у діяльності учасників цивільних правовідносин, а також правозастосовних органів, що розглядають справи, пов'язані із зазначеною сферою, породжує багато проблемних ситуацій практичного характеру, які не завжди мають правове вирішення. Відсутність теоретичних доробок у галузі правового регулювання надання Інтернет-послуг має наслідком обмеженість понятійно-термінологічного апарату, що стає на заваді пізнання нових фрагментів об'єктивної реальності, які проникають до юридично-правового дискурсу, і заважає йому бути на рівні тих вимог, що висуває сучасна юридична наука. Перелічені вище чинники дозволяють вважати проблему дослідження Інтернет-послуг як об'єкта цивільно-правових відносин актуальною як з теоретичної, так і з практичної точки зору.

Сформульовані у дисертації теоретичні висновки ґрунтуються на загальних досягненнях юридичної науки, у тому числі на результатах досліджень таких учених-цивілістів, як С. С. Алексєєв, І. Л. Бачіло, О. А. Богуцький, Т. В. Боднар, В. І. Борисова, С. М. Братусь, В. А. Васильєва, І. В. Венедіктова, О. В. Дзера, І. В. Жилінкова, О. С. Іоффе, А. Д. Корецький, А. В. Красиков, С. В. Петровський, О. А. Підпригора, О. О. Підпригора, Л. В. Саннікова, О. П. Сергєєв, С. О. Сліпченко, І. В. Спасибо-Фатєєва, Д. І. Степанова, Р. О. Стефанчук, Г. В. Юшкевич, І. Є. Якубівський, В. Л. Яроцький та ін.

Осмисленню цивільно-правової природи послуг сприяли праці М. М. Агаркова, С. С. Алексєєва, І. Л. Брауде, Д. В. Бобрової, М. І. Брагинського, В. В. Вітрянського, О. С. Іоффе, О. В. Кохановської, І. М. Кучеренко, В. В. Луця, І. Б. Новицького, О. А. Підпригори, А. В. Рабінович, Ю. В. Романця, Д. І. Степанова, Є. О. Суханова, Ю. К. Толстого, Є. О. Харитонова, Я. М. Шевченка, Є. Д. Шешеніна, Г. Ф. Шершеневича, Р. Б. Шишки, О. Р. Шишки та ін.

Різноманітні правові аспекти надання послуг у мережі Інтернет висвітлювались такими українськими науковцями, як Н. В. Аляб'єва, Д. В. Бойко, В. В. Бонтлаб, С. Ю. Бурлаков, О. В. Дзера, І. В. Жилінкова, С. О. Ємельянчик, О. В. Кохановська, О. А. Кулініч, Н. І. Майданик, А. В. Пазюк, О. М. Пастухов, О. А. Присяжнюк, М. В. Селіванов, І. В. Спасибо-Фатєєва, А. А. Телестакова, Р. Б. Шишка та ін.

Схожа тематика висвітлена в дослідженнях учених близького і дальнього зарубіжжя, наприклад, А. В. Красикової, О. М. Макарової, С. В. Малахова, В. Б. Наумова, С. В. Петровського, О. І. Савельєва, В. П. Талімончик, С. Брайант, С. Волекр, С. Лассістер, Ж. Б. Нордемани, Р. Паленські, А. Пейн, С. Ханда, М. Л. Бест, С. Хік, Е. Ф. Халпін, Е. Хоскінс та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Проблематика дисертаційного дослідження відповідає сучасним тенденціям розвитку права в аспекті інтеграційних процесів в Україні і Європейському Союзі. Роботу виконано відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011–2015 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 24 вересня 2010 року № 14-10 (зі змінами, внесеними постановою загальних зборів № 4-12 від 05.03.2012 р.) та в рамках комплексної цільової програми № 0186.0.070867 «Правові проблеми здійснення майнових і особистих немайнових прав в умовах ринкової економіки», головних напрямів фундаментальних досліджень юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна (рішення вченої ради юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Про Концепцію розвитку юридичного факультету на 2010–2013 навчальні роки» від 27 грудня 2010 р., протокол № 6).

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення сутності Інтернет-послуг як об'єкта цивільно-правових відносин, розробка наукових положень як теоретичного підґрунтя вдосконалення їх правового захисту та вироблення пропозицій до чинного законодавства України, що регулює правовідносини, об'єктом яких виступають Інтернет-послуги. Мета дослідження конкретизується в його *задачах*:

- надати визначення поняття «Інтернет-послуга»;
- з'ясувати місце Інтернет-послуг в системі послуг, узагальнити їх ознаки як об'єктів цивільно-правових відносин;
- за кінцевим результатом як критерієм систематизувати Інтернет-послуги;
- охарактеризувати передумови надання Інтернет-послуг;
- розкрити зміст правовідносин, що виникають внаслідок надання та отримання Інтернет-послуг;
- окреслити коло суб'єктів правовідносин, пов'язаних з наданням та отриманням Інтернет-послуг;
- визначити межі відповідальності суб'єктів правовідносин з надання та отримання Інтернет-послуг;
- встановити цивільно-правові способи захисту Інтернет-послуг, що закріплені у чинному законодавстві, та внести пропозиції щодо їх удосконалення;
- вивчити зарубіжний та вітчизняний досвід застосування цивільно-правових способів захисту порушених прав за договором про надання Інтернет-послуг.

Об'єктом дисертаційного дослідження є цивільно-правові відносини, які виникають з приводу надання та отримання Інтернет-послуг.

Предметом дисертаційного дослідження є Інтернет-послуга як об'єкт цивільно-правових відносин.

Методи дослідження обрано з урахуванням мети та задач, а також об'єкта і предмета наукового дослідження. В основу методології дослідження покладено загальнонауковий діалектичний метод, задіяні також історико-правовий, порівняльно-правовий, формально-логічний, системно-структурний, метод правового моделювання та інші загальнонаукові методи пізнання: аналіз, синтез, абстрагування, аналогія. На основі діалектичного методу дослідження цивільно-правових феноменів здійснювалося в їх взаємозв'язку та розвитку. Історико-правовий метод використовувався для виявлення історичних закономірностей розвитку Інтернет-послуг та в процесі дослідження генези наукових поглядів на Інтернет-послуги як цивільно-правове явище. Порівняльно-правовим методом здійснено аналіз вітчизняного та законодавства інших країн, яке регулює відносини з надання Інтернет-послуг. Формально-логічний метод ужито для тлумачення цивільно-правових норм чинного законодавства як у правозастосовній практиці, так і в науковому дискурсі, у процесі формулювання дефініцій, у тому числі при визначенні поняття «Інтернет-послуга». Системно-структурний метод застосовувався при дослідженні системи цивільно-правової відповідальності за порушення у сфері надання та отримання Інтернет-послуг, а методи правової статистики та правового моделювання – у ході огляду судової практики за тематикою дослідження з метою накопичення відомостей про спірні ситуації, їх аналіз і подальше узагальнення.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації комплексно вивчено особливості Інтернет-послуг як об'єкта цивільно-правових відносин, сформульовано положення та надано пропозиції з удосконалення їх правового регулювання. Найбільш вагомими результатами, що становлять наукову новизну, є такі:

вперше:

- запропоновано юридико-правове визначення поняття Інтернет-послуги як об'єкта цивільно-правових відносин, що виражається у правомірній дії або діяльності виконавців з надання доступу до мережі Інтернет, електронної пошти, послуги хостингу, реєстрації доменних імен тощо для задоволення потреб учасників цивільних правовідносин, які можуть здійснюватись із застосуванням технічних пристроїв;

- виокремлено таку специфічну ознаку Інтернет-послуги як об'єкта цивільно-правових відносин, що відрізняє її серед інших видів послуг, як можливість надання та отримання цієї послуги без обмеження у просторі й часі (повсюдно і цілодобово) за умови доступу технічного пристрою до мережі Інтернет;

- систематизовано Інтернет-послуги за трьома групами: послуги доступу до мережі Інтернет (Інтернет-провайдинг); послуги в мережі Інтернет (реєстрації доменних імен, хостинг тощо); послуги, опосередковані мережею Інтернет (дистанційне навчання, Інтернет-банкінг, реклама, розміщення контенту тощо). Запропонована систематизація наводиться з урахуванням кінцевого результату, який досягається внаслідок надання Інтернет-послуги (доступ до мережі, місце виконання зобов'язання (послуги), Інтернет – як інструмент для надання інших послуг);

- виявлено, що з метою захисту прав та інтересів сторін договору про надання

Інтернет-послуг поряд із загальними способами захисту цивільних прав можна застосувати специфічні: а) визнання недійсним свідоцтва про реєстрацію доменних імен; б) обмеження доступу до контенту (блокування пошуку);

– запропоновано як самозахист цивільних прав застосування учасниками цивільних правовідносин з надання та отримання Інтернет-послуг таких заходів: шифрування, електронні водяні знаки, паролі, розповсюдження шкідливих програм при обході технічних способів захисту;

удосконалено:

– перелік передумов надання та отримання Інтернет-послуг, до яких відносяться: а) технічна можливість; б) наявність договору про надання послуг у мережі Інтернет; в) специфіка програмного забезпечення;

– положення щодо суб'єктів надання та отримання Інтернет-послуг, якими є (незалежно від того, яку Інтернет-послугу замовник бажає отримати) замовник та виконавець. Залежно від виду Інтернет-послуги виконавцю необхідно отримати ліцензії або дозволи на: використання частотного ресурсу, шифрування інформації, фізичне розташування сервера;

дістали подальшого розвитку:

– положення про необхідність встановлення на законодавчому рівні цивільно-правової відповідальності Інтернет-провайдерів за винні дії адміністратора сайта, внаслідок яких були порушені авторські та суміжні права, моральні засади суспільства, а також при поширенні ним інформації, що містить заклик до повалення політичного режиму, посягання на територіальну цілісність і недоторканність країни, розпалювання міжнаціональної ворожнечі тощо;

– положення щодо місця виконання зобов'язання з надання Інтернет-послуги яким є не лише певне географічне зазначення (місцезнаходження суб'єкта або майна), а й певна ділянка мережі Інтернет за доменним ім'ям.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації положення, висновки та пропозиції можна використовувати:

– у *законотворчій діяльності* – для вдосконалення вітчизняного законодавства шляхом внесення змін до законів у сфері надання послуг та приведення їх у відповідність до норм міжнародного права; розробки законопроектів, що стосуються захисту прав суб'єктів; вдосконалення нормативно-правових основ застосування юридичної відповідальності за правопорушення у сфері надання послуг;

– у *правозастосовній діяльності* – для поліпшення діяльності судових органів при здійсненні цивільного судочинства, в адвокатській практиці тощо;

– у *навчально-методичній роботі* – для підготовки лекційних курсів, навчальних посібників та науково-методичних рекомендацій з цивільно-правових дисциплін.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювались на засіданні кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доповідались на міжнародних, республіканських і регіональних наукових і науково-практичних конференціях: IV, V, VI наукових круглих столах молодих вчених,

аспірантів та магістрів «Верховенство права – основоположний принцип правової держави» (м. Харків, 14 грудня 2012 р., 20 грудня 2013 р., 7 листопада 2014 р. відповідно); VIII Міжнародній конференції молодих вчених та студентів «Від громадянського суспільства – до правової держави» (м. Харків, 26 квітня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Правове життя сучасної України» (м. Одеса, 16–17 травня 2013 р.); VII Міжнародній науково-практичній конференції «Наука і соціальні проблеми суспільства: трансформація цінностей у сучасному світі» (м. Харків, 7 червня 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 92-й річниці з дня народження професора В. П. Маслова «Актуальні проблеми приватного права» (м. Харків, 28 лютого 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку» (м. Харків, 21–22 березня 2014 р.); VI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених та студентів «Закарпатські правові читання» (м. Ужгород, 25–27 квітня 2014 р.).

Публікації. Основні теоретичні і практичні висновки, положення та пропозиції, що містяться в дисертації, викладено у шести наукових статтях, з яких чотири опубліковано у фахових наукових виданнях України, дві – у зарубіжних наукових виданнях, а також у тезах дев'яти наукових доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які охоплюють вісім підрозділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 207 сторінок, з яких 182 – виклад основного матеріалу, 25 – список використаних джерел (229 найменувань).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертаційного дослідження, визначаються його мета та завдання, формулюється наукова новизна і практична цінність результатів роботи, викладено відомості про їх апробацію та вказуються публікації за результатами дослідження.

Розділ 1 «Загально-теоретична характеристика Інтернет-послуги як об'єкта цивільно-правових відносин» складається з трьох підрозділів, у яких уточнено понятійний апарат дослідження, систематизовано Інтернет-послуги та узагальнено передумови і особливості їх надання.

У *підрозділі 1.1 «Поняття послуги у цивільному праві»* акцентовано увагу на динамічному зростанні сфери послуг, урізноманітненні їх видів, що є однією з глобальних тенденцій сучасного соціально-економічного життя. Разом із тим наголошується, що послуга є одним із найбільш суперечливих понять цивільного права, оскільки має досить розмиті, нечітко визначені понятійні межі і безліч смислових відтінків, а отже, по-різному тлумачиться вченими і практиками. Відзначено, що поняття «послуга» недостатньо розроблене в юридичній науці, зокрема, не існує єдиної позиції щодо розуміння його сутності.

З огляду на це відсутня загальноприйнята систематизація сфери послуг. Виокремивши із значного масиву юридичної літератури визначення поняття «послуга» та проаналізувавши їх, зроблене таке узагальнення: всі визначення умовно можна об'єднати в три групи. До першої можна віднести ті, в яких сутність послуги визначається через діяльність; до другої – через результат діяльності; до третьої – ті визначення, в яких послуга характеризується через нерозривне поєднання діяльності та її результату.

Стверджується, що визначення послуги через єдність діяльності та результату має бути внесено до Цивільного Кодексу України, за ст. 177 якого послуги належать до об'єктів цивільного права, проте самого визначення послуги в Кодексі не міститься. Проведений розгляд різноманітних визначень поняття «послуга», її характерних ознак, що відображають її специфіку і вирізняють з-поміж інших об'єктів цивільно-правових відносин, уможливило їх аналіз у контексті Інтернет-послуг.

У підрозділі 1.2 *«Поняття та систематизація Інтернет-послуг»* досліджуються цивільно-правові відносини, які пов'язані з функціонуванням мережі Інтернет. Надається юридичний аналіз сутності Всесвітньої мережі Інтернет. Наголошується на тому, що право на доступ до Інтернету є одним із невід'ємних прав людини, а вільний доступ до Інтернету належить до базових прав людини. Зазначається, що з огляду на постійно зростаючу роль Інтернету як засобу надання та отримання послуг, варто доповнити його визначення як суто технологічного явища юридичним виміром, тоді цивільно-правові відносини, які виникають з приводу застосування Інтернет-технологій, у тому числі й з надання чи отримання Інтернет-послуг, набудуть можливості правового нормування.

Запропоновано визначення Інтернет-послуги як об'єкта цивільно-правових відносин та систематизовано Інтернет-послуги за трьома групами: послуги доступу до мережі Інтернет; послуги в мережі Інтернет; послуги, опосередковані мережею Інтернет.

Узагальнюючи розгляд особливостей Інтернет-послуг, запропоновано їх основні ознаки: 1) нематеріальний характер, що супроводжується матеріальним (фізичним) втіленням; 2) споживчий характер (корисний ефект); 3) надання спеціальними суб'єктами правовідносин, які не можуть гарантувати певний позитивний результат (адже він залежить не лише від дій виконавців Інтернет-послуг, але і від сукупності об'єктивних обставин, що не підвладні впливу цих суб'єктів, наприклад, доступ до самої мережі Інтернет; 4) задоволення суспільних інтересів чи особистих потреб; 5) обсяг послуги відповідає обсягу задоволення потреби; 6) можливість надання та отримання цих послуг без обмеження у просторі і часі (повсюдно і цілодобово) за умови доступу технічного пристрою до мережі Інтернет.

У підрозділі 1.3 *«Передумови та особливості надання Інтернет-послуг»* робиться висновок, що надання Інтернет-послуг є багатофакторним процесом, якому передують певні передумови. Проаналізовано такі передумови надання Інтернет-послуг: 1) укладання договору з провайдером про доступ до мережі Інтернет (перелік способів, за якими можна укласти договір про надання послуг

у мережі Інтернет, не може бути вичерпним, оскільки у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних і телекомунікаційних технологій ці способи постійно вдосконалюються); 2) зв'язок (замовника) із ресурсами мережі та формою доступу (комп'ютерні мережі за територіальним охопленням діляться на локальні, регіональні, глобальні; форма доступу – з'єднання супутниковим зв'язком та оптичним волокном); 3) наявність програмного забезпечення (комплексу комп'ютерних програм, що забезпечують автоматичне функціонування комп'ютера, тобто операційної системи); 4) необхідність встановлення програми-браузера на комп'ютер (виходячи з того, що операційна система – це програмне забезпечення, що уможливорює наявність інфраструктури, на якій можуть працювати додатки, тобто воно керує комп'ютерним обладнанням і контролює його, створюючи можливості для функціонування додатків. Браузер є програмним забезпеченням для перегляду веб-сайтів. На цей час, найпоширенішими браузерами є Opera, Chrome, Mozilla, Firefox, Internet Explorer та ін.); 5) наявність Інтернет-сайту, який містить перелік певних Інтернет-послуг (необхідною умовою отримання користувачем будь-якої інформації є його входження на Інтернет-сайт – відносно самостійний елемент мережі Інтернет, який має свою адресу, створений на основі гіперпосилань і містить веб-сторінки, які можуть переглядатись за допомогою програм-браузерів).

Зазначено, що найсуттєвішими передумовами надання Інтернет-послуг є такі: а) технічна можливість; б) наявність договору про надання послуг у мережі Інтернет; в) специфіка програмного забезпечення.

Розділ 2 «Цивільно-правова характеристика відносин щодо надання та отримання Інтернет-послуг» складається з двох підрозділів, у яких розглядаються зміст цивільно-правових відносин, що виникають внаслідок надання та отримання Інтернет-послуг, та суб'єкти цивільних правовідносин з надання та отримання Інтернет-послуг.

У підрозділі 2.1 *«Зміст цивільно-правових відносин, які виникають внаслідок надання та отримання Інтернет-послуг»* проаналізовано нормативно-правові акти, які сьогодні безпосередньо визначають напрями регулювання Інтернет-відносин в Україні.

Розглянуто зміст договорів про надання та отримання послуг як сукупність умов та зміст цивільно-правових відносин як сукупність прав та обов'язків учасників цивільних правовідносин. Підкреслено, що фактично результатом виконання договору про надання Інтернет-послуги є досягнення сторонами (замовником та виконавцем) усіх істотних умов договору щодо його виконання.

Проаналізовано зміст інформаційних правовідносин. Вихідним стало положення про те, що всі договори з надання Інтернет-послуг є фактично договорами передачі інформації опосередковано через мережу Інтернет. Звернено увагу на те, що відокремленість та відмінність змісту інформаційно-правових відносин від цивільно-правових відносин базується, перш за все, на неможливості поширення нормативно-правових положень виключно цивільного права на такі окремі види інформаційної діяльності, як поширення інформації, її захист та пошук.

Відповідно до систематизації груп Інтернет-послуг (*підрозділ 1.2*) на прикладі аналізу договору Інтернет-провайдингу, договору реєстрації доменних імен,

договору хостингу, договору надання дистанційних освітніх послуг, договору Інтернет-банкінгу розглядається зміст цивільно-правових відносин, які виникають внаслідок надання та отримання Інтернет-послуг, і які є складною конструкцією взаємних суб'єктивних юридичних прав та обов'язків суб'єктів цивільних правовідносин з приводу надання та отримання Інтернет-послуг, їх обсягу та якості і які залежать від правового статусу суб'єктів правовідносин.

Проаналізовано зміст цивільно-правових відносин, які зазначаються у договорі при підключенні послуг доступу до мережі Інтернет, на прикладі відомого українського телекомунікаційного провайдеру «Воля». Звернено увагу на те, що у договорі, наданому провайдером абоненту, більшість обов'язків стосується останнього, а відтак, урегулювати ситуацію можна шляхом розробки єдиного обов'язкового типового договору про надання послуг доступу в Інтернет, у якому на нормативному рівні був би забезпечений баланс прав та інтересів сторін.

У підрозділі 2.2 «Суб'єкти цивільних правовідносин з надання та отримання Інтернет-послуг» стверджується, що правовідносини породжує не Інтернет як комп'ютерна мережа, а вони виникають в процесі діяльності суб'єктів, які тим чи іншим способом пов'язані з цією мережею. Інтернет не здатний мати будь-які самостійні права і нести обов'язки, тому що з кожними правовідносинами, що виникають у роботі Інтернет, пов'язаний конкретний правоздатний суб'єкт.

Розглядається суб'єктний склад договорів про надання послуг, а також суб'єктний склад інформаційних цивільних правовідносин. При цьому зазначається, що при наданні Інтернет-послуг не з'являються нові підстави виникнення зобов'язань чи нові типи зобов'язань. До діяльності з надання Інтернет-послуг застосовні всі загальні положення про договір з надання послуг, що містяться в Цивільному кодексі України. Проте поряд з традиційною формою укладання договорів (в усній або письмовій формі) при користуванні Інтернетом все більшу роль відіграють договори, укладені в електронній формі, тобто шляхом обміну даними через мережу Інтернет.

Аргументовано положення, що в таких групах Інтернет-послуг, як послуги доступу до мережі Інтернет та послуги в мережі Інтернет, суб'єктами цивільних правовідносин будуть замовник та виконавець. Проте, наприклад, у договорі про надання послуг реєстрації доменних імен замовник і виконавець (як суб'єкти) зазвичай позначаються специфічними термінами – абонент/реєстрант чи провайдер/реєстратор.

Звертається увага на те, що послуги, які надаються та/або здійснюються за допомогою мережі Інтернет, можуть існувати самостійно, незалежно від Інтернету, а також на те, що з виникненням глобальної мережі Інтернет ці послуги все більше переміщуються у віртуальну площину. Прикладом цього можуть бути послуги надання дистанційної освіти, де суб'єктами цивільних правовідносин виступають виконавець – вищий навчальний заклад та замовник – особа, що навчається.

Розділ 3 «Цивільно-правовий захист відносин у сфері надання та отримання Інтернет-послуг» складається з трьох підрозділів, у яких розглядається цивільно-правова відповідальність сторін за порушення права на Інтернет-послуги, цивільно-правові способи захисту прав на такі послуги та зарубіжний і вітчизняний

досвід застосування цивільно-правових способів захисту порушених прав за договором про надання Інтернет-послуг.

У підрозділі 3.1 «Цивільно-правова відповідальність сторін за порушення права на Інтернет-послуги» наголошено, що оскільки будь-який матеріал, поширюваний в Інтернеті, стає доступним практично в кожній країні, а будь-який вид діяльності в мережі Інтернет носить міжнародний характер, постільки актуалізуються питання цивільної юрисдикції у сфері надання та отримання Інтернет-послуг. Для визначення Інтернет-юрисдикції у міжнародному приватному праві, як правило, застосовуються концепції, що ґрунтуються на принципах територіальності і громадянства. Проаналізовано дві судові справи (справа компанії CompuServe, Німеччина, 1996 р. та справа LICRA vs. Yahoo!, Франція, 2001 р.), які слугують прикладами, що найбільш яскраво демонструють юрисдикційну проблему.

У зв'язку з великою кількістю спорів щодо надання та отримання Інтернет-послуг зазначено, що можливими шляхами вирішення проблеми юрисдикції використання мережі Інтернет для надання послуг є: а) впровадження інституту електронного арбітражу (онлайн-врегулювання спорів (ODR)), до якого він належить; б) використання технічних можливостей для ідентифікації особи і місця розташування користувачів мережі Інтернет. Проміжним способом як превентивним заходом врегулювання даної категорії спорів можна вважати договірне регулювання шляхом включення умов про арбітраж та способи ідентифікації осіб та місця розташування користувачів мережі Інтернет до договору про надання Інтернет-послуг.

Проаналізовано цивільно-правову відповідальність сторін за запропонованою систематизацією Інтернет-послуг (підрозділ 1.2). Відповідальність учасників цивільних правовідносин з надання та отримання послуг в мережі Інтернет розглядається на прикладах договору про надання послуг електронної пошти (відповідальність за розповсюдження спаму); договору про надання послуг реєстрації доменних імен (проблема кіберсквотінга), договору про надання послуг хостингу (проблема порушення авторського права при розміщенні інформації (даних) замовника у мережі Інтернет на інформаційно-технічних ресурсах виконавця).

Розглядаються підстави притягнення до відповідальності сторін за порушення договору Інтернет-провайдингу, аналізуються типові порушення договору та їх правові наслідки. Обґрунтовується висновок, що оскільки договір Інтернет-провайдингу спрямований саме на забезпечення доступу до мережі Інтернет, то й відповідальність сторін за цим договором зумовлюється наявністю недоліків, що виникають у процесі наданням та отриманням такого доступу.

Аргументовано положення, що всі види Інтернет-послуг так чи інакше пов'язані з Інтернет-провайдерами. З цього випливає необхідність встановлення їх відповідальності на законодавчому рівні, адже залежно від того, як буде визначена і регламентована роль провайдерів в інформаційних відносинах, можливі різні шляхи розвитку як самої мережі Інтернет, так і Інтернет-послуг.

У підрозділі 3.2 «Цивільно-правові способи захисту прав на Інтернет-послуги» на підставі встановлення сутнісної відмінності понять «спосіб» і «засіб», «захист»

і «охорона», «спосіб захисту» і «цивільно-правовий примус» зроблено висновок, що цивільно-правовий спосіб захисту прав на Інтернет-послуги доцільно розглядати як сукупність заходів цивільно-правового примусу, спрямованих на поновлення правомочностей осіб, які бажають отримати Інтернет-послуги в тому обсязі, у якому вони встановлені законодавством, усунення суперечності правовідносин між суб'єктами при наданні та отриманні Інтернет-послуг, а також на відшкодування суб'єктам правовідносин з надання Інтернет-послуг шкоди (в тому числі моральної), завданої протиправною поведінкою інших суб'єктів правовідносин з надання Інтернет-послуг.

Розглядаються сучасні, широко розповсюджені в мережі Інтернет технічні способи захисту інформації, авторських та суміжних прав в Інтернеті.

Зроблено висновок, що переважна більшість цивільно-правових способів захисту послуг можуть тією чи іншою мірою застосовуватись і в разі захисту прав на всі виділені групи Інтернет-послуг: послуги доступу до мережі Інтернет, послуги в мережі Інтернет, послуги, опосередковані мережею Інтернет. Розглядається такий неюрисдикційний спосіб захисту цивільних прав на Інтернет-послуги, як самозахист, а також юрисдикційний спосіб захисту цивільних прав нотаріусом.

Стосовно способів захисту прав сторін на Інтернет-послуги, що є спеціальними для виділених груп Інтернет-послуг, то їх розглянуто на прикладах окремих видів договорів, що укладаються з метою отримання Інтернет-послуги згідно з визначеними групами. Щодо способів захисту прав Інтернет-провайдера, то розглядається найбільш вживаний спосіб на випадок невиконання або неналежного виконання замовником своїх зобов'язань (переважно зобов'язань по оплаті), яким є призупинення надання послуг. На прикладі договору про надання послуг електронної пошти розглядаються способи захисту від спаму, договору про надання послуг реєстрації доменних імен – способи захисту прав на торговельну марку та комерційне найменування, а способи захисту послуг, опосередкованих мережею Інтернет – на прикладі дистанційного навчання та Інтернет-банкінгу.

Обґрунтовується потреба у розробці й прийнятті спеціального законодавства, що регулює цивільно-правовий захист прав на Інтернет-послуги.

У підрозділі 3.3 *«Зарубіжний та вітчизняний досвід застосування цивільно-правових способів захисту порушених прав за договором про надання Інтернет-послуг»* окреслені основні правопорушення, вчинені з використанням мережі Інтернет, проаналізовано найбільш симптоматичні приклади вітчизняної та зарубіжної судової практики розгляду справ у сфері порушення прав на надання та отримання Інтернет-послуг.

Порушення прав на послуги в мережі Інтернет досліджено на прикладі договору про реєстрацію доменних імен. Вивчено судову практику вирішення спорів про незаконні дії виконавців при реєстрації торговельних марок, знаків для товарів та послуг, комерційних найменувань та географічних зазначень як доменних імен. Наведено приклади судової практики з вирішення спорів, які виникли внаслідок неналежного виконання умов договору купівлі-продажу через мережу Інтернет, та проаналізовано проблеми доказування факту укладення договору на відстані, придбання чи замовлення товару через мережу Інтернет, доведення факту

оригінальності речі. Що стосується послуги з надання доступу до мережі Інтернет, то зроблено висновок, що зазвичай Інтернет-провайдери притягуються до відповідальності за порушення авторських прав. Розглядаються межі відповідальності Інтернет-провайдерів на прикладі судової практики зарубіжних країн. В підрозділі приділено увагу також правопорушенням у формі несанкціонованого втручання (проникнення) в роботу провайдерів і мереж.

В Україні інтенсивно накопичується значний досвід судової практики з вирішення спорів щодо надання та отримання тих чи інших Інтернет-послуг. Непоодинокими є випадки, коли при розгляді однієї справи йдеться про дві, а то і більше Інтернет-послуги одночасно.

Зроблено висновок, що відсутність належного законодавчого регулювання, а також необізнаність суддів та інших учасників процесу в технічних аспектах надання Інтернет-послуг, ускладнює ефективне розв'язання спорів. З одного боку, національні суди, особливо суди першої інстанції, найчастіше здійснюють саме помилки факту, оскільки не мають необхідних спеціальних технічних знань, які важливі в цій сфері. Отже, при розгляді спорів, пов'язаних з Інтернет-послугами, слід залучати відповідних фахівців у галузі інформаційних технологій. З іншого боку, дослідивши судову практику у вирішенні спорів, пов'язаних з Інтернет-послугами, можна зробити обґрунтований висновок, що рішення за даними справами часто суперечать одне одному, що зумовлює необхідність законодавчого закріплення окремих положень щодо врегулювання правовідносин, об'єктом яких виступають усі відомі на даний момент Інтернет-послуги, та подальшого моніторингу виникнення нових.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено комплексне дослідження Інтернет-послуг як об'єкта цивільно-правових відносин, узагальнено теоретичні проблеми, що стали предметом вивчення, та запропоновано шляхи їх вирішення. Особливості концептуального підходу, який було реалізовано в роботі, полягають у тому, що три групи Інтернет-послуг (послуги доступу до мережі Інтернет, послуги в мережі Інтернет, послуги, опосередковані мережею Інтернет), які виділено в результаті дослідження, послідовно проаналізовано в контексті: змісту правовідносин, які виникають внаслідок надання Інтернет-послуг; суб'єктів правовідносин з надання та отримання Інтернет-послуг; цивільно-правової відповідальності сторін за порушення права на Інтернет-послуги; цивільно-правових способів захисту прав на Інтернет-послуги; порівняльного аналізу вітчизняної та зарубіжної судової практики, яка склалася з приводу вирішення спорів щодо надання та отримання Інтернет-послуг, що формує цілісне бачення Інтернет-послуг як об'єкта цивільно-правових відносин.

На підставі проведеного дослідження зроблено такі висновки і пропозиції, спрямовані на досягнення поставленої мети:

1. Погляди на вчення про послуги можна умовно розділити на три групи: перша група дослідників виходить з того, що сутність послуги визначається через діяльність; друга група асоціює послугу з результатом діяльності; третя група

спеціалістів визначає послугу через нерозривне поєднання діяльності та її результату. Висловлено думку про доцільність визначення поняття «послуга», що ґрунтується на єдності діяльності та результату, та необхідність включити до Цивільного Кодексу України, який відносить послугу до об'єктів цивільного права, але її визначення не містить.

2. Запропоновано юридико-правове визначення поняття Інтернет-послуги як об'єкта цивільно-правових відносин, що виражається у правомірній дії або діяльності виконавців з надання доступу до мережі Інтернет, електронної пошти, послуги хостингу, реєстрації доменних імен тощо для задоволення потреб учасників цивільних правовідносин, які можуть здійснюватись із застосуванням технічних пристроїв.

3. Інтернет-послуги систематизовано за трьома групи: послуги доступу до мережі Інтернет (Інтернет-провайдинг); послуги в мережі Інтернет (реєстрація доменних імен, хостинг тощо); послуги, опосередковані мережею Інтернет (дистанційне навчання, Інтернет-банкінг, реклама, розміщення контенту тощо). Запропонований поділ наводиться з урахуванням кінцевого результату, який досягається внаслідок надання Інтернет-послуги (доступ до мережі, місце виконання зобов'язання (послуги), Інтернет – як інструмент для надання інших послуг).

4. Визначення Інтернету не має обмежуватись виключно його технічними характеристиками, а повинно доповнюватись соціально-правовими ознаками, що дасть можливість застосовувати при його аналізі юридичну термінологію, а отже, включати до існуючих юридичних конструкцій, застосовувати у юридичній теорії та практиці. Зроблено висновок, що правові відносини породжує не Інтернет як комп'ютерна мережа, а безпосередньо суб'єкти, які тим чи іншим способом пов'язані з цією мережею. На законодавчому рівні доцільно закріпити особисте немайнове право фізичних осіб на доступ до мережі Інтернет як середовища вчинення юридичних фактів, адаптувавши його до міжнародних положень.

5. Значна кількість наявних юридично-правових норм може бути успішно застосована до віртуального простору реалізації Інтернет-послуг. Разом із тим виникає необхідність встановлення спеціальних правил, які б враховували особливості різних видів Інтернет-послуг, створення норм міжнародного та національного законодавства, спрямованих на їх ефективне регулювання.

6. З метою консолідації зусиль усіх заінтересованих сторін у розвитку мережі Інтернет в Україні, на підставі Закону України «Про телекомунікації» та узагальнення багаторічного практичного досвіду найбільших українських Інтернет-провайдерів, контент-провайдерів та інших, видається можливим упровадження «Правил функціонування Інтернету», одним із вірогідних розробників яких може виступити Інтернет Асоціація України (ІнАУ).

7. У зв'язку з великою кількістю спорів щодо надання та отримання Інтернет-послуг нагальною постає проблема юрисдикції використання мережі Інтернет для надання послуг, вирішення якої пропонується через: а) впровадження інституту електронного арбітражу (онлайн-врегулювання спорів (ODR)), до якого він належить; б) використання технічних можливостей для ідентифікації особи і місця розташування користувачів мережі Інтернет. Проміжним способом як превентивним

заходом врегулювання даної категорії спорів можна визначити договірне регулювання шляхом включення умов про арбітраж та способи ідентифікації осіб в місцях розташування користувачів мережі Інтернет до договору про надання Інтернет-послуг.

8. Необхідно встановити на законодавчому рівні цивільно-правову відповідальність Інтернет-провайдерів за винні дії адміністратора сайту, внаслідок яких були порушені авторські та суміжні права, моральні засади суспільства, а також за поширення ним інформації, що містить заклик до повалення політичного режиму, посягання на територіальну цілісність і недоторканність країни, розпалювання міжнаціональної ворожнечі тощо.

9. Для визначення змісту поняття «спосіб захисту» перспективним є використання терміна «сукупність заходів цивільно-правового примусу»: по-перше, це дозволяє об'єднати у категорії «спосіб захисту» дві групи заходів цивільно-правового примусу: заходи захисту та заходи відповідальності; по-друге, даний термін вказує на зв'язок категорій «спосіб захисту» та «цивільно-правовий примус».

10. Способи захисту цивільних прав сторін на Інтернет-послуги розглядаються як ті, що: а) поширюються на всі групи Інтернет-послуг (юрисдикційні та неюрисдикційні способи); б) є спеціальними для певної групи виділених Інтернет-послуг (призупинення надання послуг, визнання недійсним свідоцтва про реєстрацію доменного імені, обмеження доступу до контенту тощо). Стверджується, що існує потреба в розробці і прийнятті спеціального законодавства, що регулює цивільно-правовий захист прав на Інтернет-послуги.

11. Вирішення спорів, пов'язаних з Інтернет-послугами, вимагає спеціальних знань у сфері інформаційних технологій, що викликає найбільшу складність як у учасників спору, так і у посередників, які намагаються його врегулювати. В Україні судова практика з розгляду справ щодо надання та отримання Інтернет-послуг все ще не надто поширена, проте з кожним роком спостерігається динаміка в бік її збільшення. Пропонується розгляд даної категорії спорів передати на вирішення з метою задоволення інтересів обох сторін спору третейським судам, до складу яких можуть входити третейські судді з відповідними технічними знаннями.

12. Доповнити ч. 3. ст. 532 ЦК України і викласти у такій редакції положення про місце виконання зобов'язання: «місцем виконання зобов'язань, що виконуються через мережу Інтернет, є певна ділянка мережі Інтернет, що знаходиться за доменним ім'ям».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Карпенко О. І. До питання послуги як цивільно-правової категорії / О. І. Карпенко // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2013. – № 1062. – С. 271–274.

2. Карпенко О. І. До питання про визначення терміно-поняття «Інтернет-послуга» / О. І. Карпенко // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. – 2014. – № 1106. – С. 226–229.

3. Карпенко О. И. Особенности оказания Интернет-услуг / О. И. Карпенко // Актуальные проблемы гуманитар. и естеств. наук. – Москва. – 2014. – № 08 (67) – С. 252–254.

4. Карпенко О. И. Пространство ответственности субъектов за оказание Интернет-услуг / О. И. Карпенко // *Legea si Viata* (Закон и Жизнь): журн. – 2015. – № 1/3 (277). – С. 26–29.

5. Карпенко О. І. Визначення сторін при наданні Інтернет-послуг / О. І. Карпенко // Наук.-інформац. вісн. Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького. – Івано-Франківськ: Ред.-видав. відділ Івано-Франків. ун-ту права ім. Короля Данила Галицького, 2015. – № 11 – С. 135–140.

6. Карпенко О. І. Цивільно-правові способи захисту права на Інтернет-послугу / О. І. Карпенко // Наук. вісн. Ужгородського нац. ун-ту. – 2015. – № 32. – Т. 2. – С. 40–44.

7. Карпенко О. І. До визначення поняття «географічне зазначення» / О. І. Карпенко // Верховенство права – основоположний принцип правової держави: IV наук. кругл. стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (Харків, 14 груд. 2012 р.) – Харків: Збірник тез доповідей. – ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2012. – С. 40–41.

8. Карпенко О. І. До визначення поняття «послуга» / О. І. Карпенко // Від громадянського суспільства – до правової держави: матеріали VIII Міжнар. конф. молодих вчених та студентів (Харків, 26 квіт. 2013 р.). – Харків, 2013. – [Електронний ресурс]: Режим доступу : <http://www-jurfak.univer.kharkov.ua/naukghittia/newest.Pdf>

9. Карпенко О. І. Характеристика зобов'язання з надання Інтернет-послуг / О. І. Карпенко // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 16–17 трав. 2013 р.). – Одеса: Фенікс, 2013. – Т. 2. – С. 630–632.

10. Карпенко О. І. Ціннісні основи права / О. І. Карпенко // Наука і соціальні проблеми суспільства: трансформація цінностей у сучасному світі: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., (Харків, 7 черв. 2013 р.). – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – С. 67–69.

11. Карпенко О. І. Електронна пошта та всесвітня мережа як основні види Інтернет-послуг / О. І. Карпенко // Верховенство права – основоположний принцип правової держави: V наук. кругл. стіл молодих вчених, аспірантів та магістрів (20 груд. 2013 р.). – Харків: Збірник тез доповідей. – ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – С. 70–71.

12. Карпенко О. І. Проблема юрисдикції відносин в мережі Інтернет / О. І. Карпенко // Актуальні проблеми приватного права: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 92-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В. П. Маслова (Харків, 28 лют. 2014 р.). – Харків, 2014. – С. 301–304.

13. Карпенко О. І. Захист авторських прав в мережі Інтернет / О. І. Карпенко // Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 21–22 бер. 2014р.). – Харків: , 2014. – С. 92–95.

14. Карпенко О. І. Правові проблеми, пов'язані з наданням Інтернет-послуг / О. І. Карпенко // Закарпатські правові читання. Матеріали VI Міжнар. наук.-практ.

конф. молодих вчених та студентів (Ужгород, 25–27 квіт. 2014 р.). – Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. – Т. 2. – С. 63–66.

15. Карпенко О. І. Дистанційна освіта як різновид Інтернет-послуги / О. І. Карпенко // Верховенство права – основоположний принцип правової держави: матеріали VI наук. кругл. столу молодих вчених, аспірантів та магістрів (Харків, 7 листоп. 2014 р.). – Харків: Збірник тез доповідей. – ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – С. 98–100.

АНОТАЦІЯ

Карпенко О. І. Інтернет-послуга як об'єкт цивільно-правових відносин. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.03 – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право. – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2015.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням Інтернет-послуг як об'єкта цивільно-правових відносин. Досліджено ознаки Інтернет-послуг та їх правову природу, запропоновано визначення поняття «Інтернет-послуга», проаналізовано передумови та особливості надання Інтернет-послуг, узагальнено й систематизовано їх види: послуги з надання доступу до мережі Інтернет (Інтернет-провайдинг); послуги в мережі Інтернет (послуги реєстрації доменних імен, послуги хостингу); послуги, опосередковані мережею Інтернет (дистанційне навчання, Інтернет-банкінг, реклама, розміщення контенту тощо), де поділ наводиться з урахуванням кінцевого результату, який досягається внаслідок надання Інтернет-послуги (доступ до мережі, місце виконання зобов'язання (послуги), Інтернет – як інструмент для надання інших послуг). З'ясовано зміст цивільно-правових відносин, які виникають внаслідок надання та отримання Інтернет-послуг, та охарактеризовано суб'єктів цивільних правовідносин з надання та отримання таких послуг. Розкрито цивільно-правову відповідальність сторін за порушення права на Інтернет-послуги та визначено цивільно-правові способи захисту прав на них. Проаналізовано зарубіжний та вітчизняний досвід застосування цивільно-правових способів захисту порушених прав у сфері зазначених послуг, а також тенденції розвитку у напрямі їх вдосконалення.

Ключові слова: Інтернет-послуга, об'єкт цивільно-правових відносин, ознаки Інтернет-послуг, послуги з надання доступу до мережі Інтернет, послуги в мережі Інтернет, послуги, опосередковані мережею, суб'єкти Інтернет-послуг, цивільно-правові способи захисту прав на Інтернет-послуги.

АННОТАЦИЯ

Карпенко О. И. Интернет-услуга как объект гражданско-правовых отношений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.03 – гражданское право и гражданский процесс; семейное право; международное частное право. – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина. – Харьков, 2015.

Диссертация является комплексным научным исследованием Интернет-услуг как объекта гражданско-правовых отношений. Исследована правовая природа Интернет-услуг, предпосылки их предоставления, к которым относятся: заключение договора о предоставлении услуг в сети Интернет; связь с ресурсами и формой доступа; специфика программного обеспечения; необходимость установки программы-браузера; наличие веб-сайта, который содержит перечень определенных Интернет-услуг.

Сформулированы признаки Интернет-услуг: 1) нематериальный характер, сопровождаемый материальным (физическим) воплощением; 2) потребительский характер (полезный эффект); 3) предоставляются специальными субъектами правоотношений, которые не могут гарантировать определенный положительный результат; 4) удовлетворяют общественные интересы или личные потребности; 5) объем услуги соответствует удовлетворению потребностей; 6) возможность предоставления и получения этих услуг без ограничения в пространстве и времени (повсеместно и круглосуточно) при условии доступа технического устройства к сети Интернет.

Предложено определение понятия «Интернет-услуга» как объекта гражданско-правовых отношений, который выражается в правомерном действии или деятельности исполнителей по предоставлению доступа к сети Интернет, электронной почты, услуги хостинга, регистрации доменных имен и т.д. для удовлетворения потребностей участников гражданских правоотношений, которые возможны с применением технических устройств. Обобщены и систематизированы Интернет-услуги: услуги по предоставлению доступа к сети Интернет (Интернет-провайдинг); услуги в сети Интернет (услуга регистрации доменных имен, услуга хостинга); услуги, опосредованные сетью Интернет (дистанционное обучение, Интернет-банкинг, реклама, размещение контента), где разделение проводится с учетом конечного результата, который достигается вследствие предоставления Интернет-услуги (доступ к сети, место исполнения обязательства (услуги), Интернет – как инструмент для предоставления).

Определено содержание гражданско-правового способа защиты прав на Интернет-услуги, который рассматривается как совокупность мер гражданско-правового принуждения, направленных на восстановление правомочий лиц, желающих получить Интернет-услуги в том объеме, в котором они установлены законодательством, устранение противоречивостей между субъектами

при предоставлении и получении Интернет-услуг, а также на возмещение субъектам правоотношений по предоставлению Интернет-услуг вреда (в том числе морального), причиненного противоправным поведением других субъектов правоотношений по предоставлению Интернет-услуг.

Охарактеризованы субъекты гражданских правоотношений по предоставлению и получения Интернет-услуг. К ним относятся (независимо от характера Интернет-услуг) заказчик и исполнитель, которые также могут именоваться абонент / регистрант, провайдер / регистратор.

Проанализирована гражданско-правовая ответственность сторон с учетом особенностей выделенных групп Интернет-услуг. Ответственность участников гражданских правоотношений за предоставление и получение услуг в сети Интернет рассматривается на примерах: договора о предоставлении услуг электронной почты (ответственность за распространение спама); договора о предоставлении услуг регистрации доменных имен (проблема киберсквотинга); договора о предоставлении услуг хостинга (проблема нарушения авторского и смежного права при размещении информации заказчика в сети Интернет на информационно-технических ресурсах исполнителя).

Рассмотрены основания привлечения к ответственности сторон за нарушение договора Интернет-провайдинга, проанализированы типичные нарушения такого договора и их правовые последствия. Обосновывается вывод, что поскольку договор Интернет-провайдинга направлен именно на обеспечение доступа к сети Интернет, то и ответственность сторон по этому договору обусловлена недостатками, связанными с предоставлением и получением такого доступа.

Сделан вывод, что отсутствие надлежащего законодательного регулирования, а также неосведомленность судей и других участников процесса в технических аспектах предоставления Интернет-услуг затрудняет эффективное разрешение споров. Следовательно, при рассмотрении споров, связанных Интернет-услугами, необходимо привлекать соответствующих специалистов в области информационных технологий. С другой стороны, исследовав судебную практику решения споров, связанных с Интернет-услугами, можно сделать обоснованный вывод, что решения по данным делам часто противоречат друг другу, что обуславливает необходимость законодательного закрепления отдельных положений по всем известным на данный момент Интернет-услугам и дальнейшего мониторинга возникновения новых.

Проанализирован зарубежный и отечественный опыт применения гражданско-правовых способов защиты нарушенных прав на Интернет-услуги, тенденции их развития, дается характеристика правонарушений, совершенных с использованием сети Интернет, анализируется судебная практика рассмотрения дел по предоставлению и получению Интернет-услуг.

Ключевые слова: Интернет-услуга, объект гражданско-правовых отношений, признаки Интернет-услуг, услуги по предоставлению доступа к сети Интернет, услуги в сети Интернет, услуги, опосредованные сетью Интернет, субъекты Интернет-услуг, гражданско-правовые способы защиты прав на Интернет-услуги.

SUMMARY

Karpenko O. I. Internet-service as an object of civil law relationships. – The manuscript.

The thesis stands for a degree of Candidate of Sciences in Law (PhD), speciality 12.00.03 – Civil Law and Civil Process; Family Law; International Private Law. – V. N. Karazin Kharkiv National University. – Kharkiv, 2015.

The dissertation is a comprehensive scientific research of theoretical and practical issues of the Internet-services as an object of the civil law relationships. The legal nature of Internet-services, background and peculiarities of their provision, features of Internet services were researched. Author provides definition of Internet-service and author's vision of classification of Internet-services: services of providing access to the Internet connection (Internet providing, mobile internet), services in the internet network (domain name registration services, hosting services), services via the Internet. Here, Internet appears only as a method conclusion or place of performance obligations (distance learning, Internet banking). Clarified the content of civil-legal relations arising from the provision and acceptance of Internet-services and characterized the subjects of civil relations of provision and acceptance of Internet-services. Revealed civil liability of the parties for breach of the right for Internet services and civil remedies for Internet-services. International and domestic experience of civil-legal ways to protect violated rights and tendencies of their development were analyzed.

Keywords: Internet-services, object of civil law relationships, characteristics of Internet-services, services of providing access to the Internet connection, services in the Internet, services via the Internet, subjects of Internet-services, civil remedies for Internet.